

Iran gezien door 'toeristen'

Honderden foto's van reizende Rietveld-studenten en -leraren in één boek

IN BEELD

MARIANNE VERMEIJDEN

■ Paul Tames van den Berg, Dorinde de Tempe (red.): *Heartbeat Iran*. Episode Publishers, 496 blz. € 30,-.

In 2005 en 2007 heeft een groep studenten en docenten van de Rietveld Academie in Amsterdam een reis gemaakt naar Iran. Dat land dat demonstranten executeert, homoseksuelen ophangt, dat vrouwen klein houdt, dat aast op de vernietiging van de staat Israël en dat intussen druk sleutelt aan kernreactoren waar de rest van de wereld zich bezorgd over maakt.

De groepen reisden huiswaarts met in totaal 16.000 opnamen en daarvan zijn er ruim 400 in het al enige tijd geleden verschenen *Heartbeat Iran* opgenomen. 'Dit boek laat Iran niet zien', schrijft projectleider Paul Tames van den Berg in de inleiding: 'het laat zien hoe een groep kunstenaars Iran zag.'

En wat blijkt? De studenten hanteerden een toeristische 'zienswijze': Beelden uit de stegen en straten van Teheran, Esfahan en Shiraz, met pasanten, moskeeën, schoffies, mozaïeken, oude auto's; beelden die worden afgewisseld door oosterse winkelinventarissen vol koperwerk, glitterstoffen of ontvelde kamelenpoten. Ze bezochten ook de ruïnes van Persepolis, pre-islamitisch erfgoed dat het religieuze regime graag had platgewalst. Maar de metershoge zuilen, gevelstukken en gestileerde sculpturen staan er nog, en ogen als een geschonden Manhattan, mits vastgelegd vanuit een kikkerperspectief.

Al bladerend kom je natuurlijk ook veel opnamen van zwart textiel tegen, omdat de helft van de bevolking in de openbare ruimte grotendeels onzichtbaar moet blijven. Eén troost: er zijn ook genoeg mooie, jonge meiden geportretteerd die hun hoofd-doek laten vieren zodra er geen textilpolitie in de buurt is.

Al die honderden, uiteenlopende beelden – helaas zonder een exact bij-schrift – zijn volgens de universele wetten van orde en harmonie vastgelegd en gecomponeerd en ze vertonen vaak de exotische tinten van zand-

Beeldrijm in 'Heartbeat Iran'; een haan in Esfahan Foto Machteld Aardse, en een affiche in Yazd Foto van Jan Voets

steen en azuurblauw keramiek, waar elke westerling in de Oriënt voor bezwijkt. Maar er is geen enkele foto in dit handzame dundruk-pocketboek die je associeert met de repressie waar

Geen enkele foto in dit dundrukboek doet denken aan repressie

het streng-islamitische regime sinds 1989 in uitmunt.

Curieus is dat wel, en toch ook onvermijdelijk. In de publieke ruimte van een dictatoriaal land waar wantrouwen tot zwijgen of acteren maant en waar men zoveel dient te ontkennen en te verbergen, is het raadzaam zich 'heel gewoontjes', zo onopvallend mogelijk te gedragen. Want het

échte leven in Iran speelt zich af in het privé-domein, waar we dankzij Marjane Satrapi in haar onvolprezen stripboek *Persepolis* nader mee kennis kunnen maken.

Dat gespleten leven van publiek en privé had dus consequenties voor de studenten en kunstenaars uit Amsterdam. Als ze dat al hadden gewild, konden ze nergens iets vastleggen dat maar enigszins op 'suspense' duidde, laat staan op een voorbode van het onbehagen dat onlangs in demonstraties vulkanisch tot uiting kwam. Prostituees, verslaafden, opposanten, verklikkers, ordepolitie? Ook die zijn er, zonder twijfel, maar je komt ze in *Heartbeat Iran* niet tegen.

De Rietveld-delegaties gedroegen zich in alle opzichten dus keurig en aangepast – gehooftdekt ook, om in de toekomst te mogen terugkomen. De enige uitzondering was een zekere M., die tot ergernis van het ene

groepslid of tot vermaak van het andere, wisselend als man of vrouw de straat op ging om de blikken van seksegenoten te peilen.

Heartbeat Iran is geen gedurfd boek geworden. Maar het doet er wel toe, omdat het zo ruimschoots die rare Iraanse alledaagsheid prijsgeeft; omdat op menige 'spread' in het boek met zorg beeldrijm is toegepast waarmee het regime er toch af en toe van langs krijgt; en ook omdat er persoonlijke, informatieve stukken in zijn opgenomen. Zoals dat over de 14de-eeuwse dichter Hafiz, die via de liefde de onthechting bereikte; en de sinistere herinnering aan een logeerpartij in het Teheran van 1974, waarbij de gastheer elke gelegenheid benutte om zich te vergrijpen aan de vriendin van zijn logé. En dat terwijl het allergrootste taboe in Iran toch echt seks is. Maar ook daarover geeft de straat niets bloot.